

Галацин К. О. Сутність формування комунікативної культури студентів у процесі позааудиторної роботи у вищих технічних навчальних закладах

Розкривається сутність поняття «комунікативна культура» та її важливість у процесі підготовки інженерів у технічному ЗВО; виявлено і обумовлено зміст позааудиторної роботи в процесі підготовки інженерів у сучасному технічному ЗВО; уточнено і конкретизовано компоненти позааудиторної роботи та їхні особливості; визначено умови освітньо-виховного середовища, які впливають на розвиток студентської молоді, та описано результати їх взаємодії; виділено чинники, які впливають на ефективність реалізації позааудиторної роботи у закладах вищої технічної освіти, вказані традиційні та інтерактивні методи, які є ефективними у формуванні комунікативної культури майбутніх фахівців інженерної сфери. Мету досягнуто через реалізацію завдань: розкриття сутності комунікативної культури студентів ЗВО в позааудиторній роботі; визначення змісту, форм і методів формування комунікативної культури в майбутніх інженерів у процесі позааудиторної роботи. Наголошується на тому, що позааудиторна робота студента є продовженням аудиторної роботи, в якій домінує елемент самореалізації; вона дає змогу студентам гармонізувати внутрішні та зовнішні фактори формування професійної та комунікативної культури, створює додаткові умови для реалізації внутрішнього потенціалу, задоволення тих потреб, які в процесі аудиторної роботи не задовольняються. Позааудиторна робота має бути орієнтована на особистість студента. Як висновок, зауважується, що власне зростання ролі позааудиторної та самостійної роботи є однією із провідних ланок перебудови навчально-виховного процесу у вищій школі. Реформування вищої школи в Україні й покликане насамперед на вдосконалення професійної освіти, зміст якої полягає не лише у формуванні професійної компетентності спеціалістів, але й у розвитку їхніх позитивних особистісних якостей в цілому й комунікативності та комунікативної культури зокрема. Важливу роль у формуванні комунікативної культури студентів закладів вищої технічної освіти відіграють ігрові технології, які забезпечують не лише оволодіння майбутніми фахівцями ґрунтовними професійними знаннями, але й готовність їх до професійної та міжособистісної взаємодії.

Ключові слова: комунікативна культура, формування комунікативної культури, вища освіта, заклад вищої технічної освіти, позааудиторна робота.

УДК 377.5

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.15>

Гаргаун Н. М.

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ТЕХНІКІВ-ЕЛЕКТРИКІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ В КОЛЕДЖІ

Стаття присвячена темі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки в коледжі. Слід зауважити, що окремо взяті навчальні дисципліни не в змозі самостійно забезпечити формування в майбутніх фахівців економічної культури. Процес формування економічної культури майбутніх молодших спеціалістів електротехнічного профілю у процесі фахової підготовки більшою мірою змістовно прив'язаний до вивчення певних навчальних дисциплін.

Відповідно до гуманістичної парадигми освіти професійна підготовка має бути орієнтованою не на об'єкт, а на створення умов для розвитку особистості як суб'єкта власної діяльності. Особистісно-орієнтований підхід передбачає цей процес як такий, що відбувається відповідно до потреб особистості студента з її орієнтацією на самоактуалізацію згідно із власними інтересами та здібностями. Особистість має бути соціально активною, творчою, гармонійною, відповідальною за свої рішення та відкритою до інновацій. Тому для вирішення завдань нашого дослідження була розроблена особистісно орієнтована модель організаційно-методичної системи формування у молодших спеціалістів техніків-електриків економічної культури в процесі фахової підготовки, яка являє собою відкриту, складну динамічну єдність взаємопов'язаних і взаємодіючих компонентів (мета, завдання, методологічна основа, педагогічні умови, зміст, технології, освітнє середовище, критерії та рівні сформованості, результат).

Ми поставили своїм завданням створити педагогічну модель як динамічне комплексне утворення в контексті фахової підготовки в цілому. Проблема формування економічної культури молодших спеціалістів електротехнічного профілю у процесі фахової підготовки розглядається нами на методологічному, теоретичному та організаційно-методичному рівнях з позицій сучасної педагогічної науки з розкриттям її теоретичного та практичного значення. Дослідження є багатомасштабним, складним та міждисциплінарним. Маючи складну природу, цей процес поєднує в собі педагогічні, психологічні, соціальні, економічні та культурологічні складники і може бути представлений у вигляді комплексної педагогічної моделі.

Ключові слова: економічна культура, формування, педагогічні умови, молодші спеціалісти техніків-електриків, інноваційні педагогічні технології, навчання, модель, фахова підготовка.

Модель формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків побудована з урахуванням основних положень теорії моделювання. У науковій інтерпретації з поняттям «модель» зв'язані два близьких один одному, але різних поняття. По-перше, під моделлю в широкому сенсі розуміють теоретично або практично створену структуру, яка відтворює ту чи іншу частину дійсності у спрощеній (схематизованій або ідеалізованій) і наочній формі; по-друге, модель, що проектується, розуміють за допомогою іншої, більш вивченої (макро- або мікро-) системи за аналогією відношення схожості систем, які складаються з різних елементів, але мають однакову структуру.

В. О. Штофф визначає модель як «систему, що представлена або уявно, або матеріально і відображає або відтворює об'єкт дослідження та здатна замінити його таким чином, що її вивчення дає досліднику нову інформацію про цей об'єкт». Головною ознакою моделі, за думкою В. В. Краєвського, є те, що вона представляє собою певний чіткий фіксований зв'язок елементів, передбачає певну структуру, яка відображає внутрішні, істотні взаємовідносини і взаємозв'язки [5].

Концептуальний складник моделі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки представляє її визначальний задум та головні ідеї, відповідаючи таким вимогам, як суспільна актуальність, наукова новизна, а також теоретична і практична значущість. Вихідні позиції нашого дослідження базуються на системному підході до процесу фахової підготовки майбутніх фахівців техніків-електриків. Аналіз методологічних основ проблеми формування економічної культури студентів дозволив нам створити таку модель, структура якої визначена її метою: проектування процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки.

Мета статті – створити педагогічну модель як динамічне комплексне утворення в контексті фахової підготовки в цілому.

У дослідженні ми спираємось на концептуальні філософські положення про двосторонній характер процесу формування основ економічної культури, що містить в собі розвиток і саморозвиток [2]. Саморозвиток представляє собою внутрішньофакторний розвиток під впливом зовнішніх факторів, які за своєю суттю є нероздільними як єдиний процес перетворення матеріального світу. Разом із тим у реальній дійсності зовнішні та внутрішні фактори є єдиним цілим, унаслідок чого єдиним цілим є також розвиток і саморозвиток як дві сторони одного єдиного процесу перетворення матеріального світу. Або головна роль зовнішніх факторів на початкових етапах формування економічної культури майбутніх фахівців у подальшому змінюється на провідну роль внутрішніх умов, що забезпечують вибіркового характеру поведінки особистості у подальшому розвитку. Ця діалектична закономірність у контексті формування економічної культури виявляється в тому, що зовнішні та внутрішні детермінанти в даному процесі тісно інтегруються: внутрішня активність завжди передбачає зовнішній вплив, а останній у свою чергу трансформується через внутрішні фактори.

Конкретне наповнення моделі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки розкриває її природу та зміст. Воно дозволяє представити реальну картину предмету нашого дослідження.

Для визначення змістового складника моделі нами було сформовано уявлення про те, які саме знання та вміння використовуватимуться майбутніми фахівцями електротехнічного профілю в майбутньому під час виконання своїх службових обов'язків, а також у соціальному та особистому житті. Для цього у свою чергу нами було визначено, в яких ситуаціях ці знання та вміння будуть сприяти прийняттю економічно вивірених рішень та формуванню економічної поведінки [1].

Змістовий складник моделі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки виконує такі функції:

- мотивування майбутніх фахівців електротехнічного профілю до формування економічної культури як фактору розвитку професійної культури сучасного спеціаліста в цілому;
- формування економічної культури як практично орієнтованого результату фахової підготовки, розвиток інтересу і самоідентифікації у сфері підприємницької діяльності;
- збагачення процесу фахової підготовки молодших спеціалістів техніків-електриків інформацією про особливості економічного життя України;
- забезпечення інтегративних зв'язків зі спорідненими сферами професійної та соціальної життєдіяльності: культурними цінностями, моральними нормами суспільства, підприємництвом, економічною соціалізацією, основами науково-дослідницької діяльності, психологією прийняття економічних рішень, духовним і матеріальним добробутом особистості, задоволенням потреби саморозвитку людини тощо;
- створення педагогічних умов для розвитку вміння приймати ефективні рішення, в тому числі – в умовах невизначеності та ризику;
- розвиток креативного мислення майбутніх фахівців електротехнічного профілю, пошукових дій щодо алгоритмів вирішення питань, які виникають у процесі життєдіяльності;
- розвиток у межах економічної культури аналітичних, рефлексивних, комунікативних здібностей майбутніх фахівців;
- акумуляція в економічній свідомості майбутніх фахівців знань, компетентностей, отриманих як із безпосереднього особистісного економічного досвіду, так і суспільного;
- контроль, регуляція, упорядкування дій майбутніх фахівців відповідно до поставлених цілей;
- оцінювання оточуючої дійсності, в тому числі – з точки зору економічної доцільності, відповідно до власних потреб та інтересів [3].

Зазначені функції створюють системно-синергетичну єдність, що надає моделі гуманістичний характер, дозволяє особистості майбутнього фахівця електротехнічного профілю розвиватися як суб'єкту власної діяльності та сприяє її ефективному професійно-особистісному визначенню, зокрема, формуванню економічного мислення, вміння знаходити і використовувати економічну інформацію, приймати раціональні

економічні рішення. Змістовий складник моделі побудований не за предметно орієнтованим принципом, а за проблемним. Орієнтовне знання в даному випадку – це знання про те, як виконувати нову дію. Воно містить у собі інформацію про кінцевий продукт економічної дії, про засоби і способи її здійснення, критерії оцінювання, контроль і коригування дій та операцій. Це сприяє поглибленому розумінню внутрішніх закономірностей явищ економічного характеру, дозволяє бачити результати власних дій, ознаки тих чи інших економічних понять, аналізувати власні помилки, в тому числі й ті, що були допущені іншими учасниками економічної взаємодії [1].

Функції орієнтовані в напрямі від досягнення навченості до створення умов для соціалізації та індивідуалізації майбутніх фахівців, оволодіння ними нормами не лише професійної, а й соціокультурної та економічної діяльності. У тих умовах, коли дисципліна «Економіка» не входить окремою самостійною дисципліною в навчальні плани фахової підготовки технічних коледжів, економічні інформаційні одиниці інтегруються в інші навчальні дисципліни та позанавчальну діяльність, що дозволяє формувати економічну культуру в більш широкому колі питань на засадах принципів соціально-економічної зумовленості, єдності теорії і практики, дослідницького пошуку і підприємництва, міждисциплінарності.

Формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки та компетенцій, що є її складниками, розподілено по всьому учбовому плану. На початку навчання майбутні фахівці повинні собі уявляти сутність економічної культури, усвідомити її роль з точки зору їхньої професійної та соціально-особистісної успішності. Велику роль у цьому процесі відіграє використання в ході фахової підготовки інноваційних педагогічних технологій.

Слід зауважити, що окремо взяті навчальні дисципліни не в змозі самостійно забезпечити формування в майбутніх фахівців економічної культури. Процес формування економічної культури майбутніх молодших спеціалістів електротехнічного профілю у процесі фахової підготовки більшою мірою змістовно прив'язаний до вивчення таких навчальних дисциплін, як «Економіка та організація електричних служб підприємств», «Основи підприємницької діяльності», «Енергозбереження», «Економіка сільського господарства і організації агроенергосервісу», «Основи підприємництва і управлінської діяльності» та ін. Разом із тим поняття «економічна культура» має більш інтегрований характер, тому її формування не може бути обмеженим лише межами цих дисциплін [2].

Формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків не може бути локалізованим лише межами навчального плану в цілому. Компетентнісний підхід змусив нас в експериментальному дослідженні переглянути традиційні підходи до формування економічної культури.

Рівень розвитку професійно-технічної освіти, використання новітніх педагогічних технологій в освітньому процесі, формування в майбутніх молодших спеціалістах загальної культури визначається трансформацією функціональної ролі майбутніх фахівців як у ході навчання, так і в межах практичної діяльності. Ці тенденції стають важливим резервом оптимізації процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків. Вони вимагають певного перегляду як ціннісних орієнтацій професійно-технічної освіти, так і врахування складного комплексу багатогранних відносин професійно-технічного закладу з мікро- і макросередовищем, удосконалення змісту, форм та методів навчання та виховання, забезпечення цілісної системи регуляції фахової підготовки для створення нових, особистісно та суспільно значущих продуктів [2].

Курси «Економіка та організація електричних служб підприємств», «Основи підприємницької діяльності», «Енергозбереження» сприяють узагальненню майбутніми фахівцями електротехнічного профілю знанієвих одиниць економічного змісту, використанню на практичних заняттях сучасних технологій під час розв'язання конкретних практичних завдань. Таким чином, змістовий складник моделі виступає потужним засобом формування такої інтегрованої цілісності, як економічна культура в кризовий період розвитку суспільства.

Процес формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків відбувається в умовах розвивального освітнього середовища, головним критерієм якості якого є забезпечення всім суб'єктам освітнього процесу системи можливостей та умов для ефективного особистісного саморозвитку. Сучасне освітнє середовище – матеріально-технологічне, соціальне й фізично-просторове оточення (доступне, інноваційне, бізнес-орієнтоване, відкрите, інклюзивне, ціннісно спрямоване, розвивальне, мотивуюче), програми, технології й засоби навчання, розумний дизайн, що сприяють набуттю особою професійної освіти впродовж життя [4].

Під поняттям «освітнє середовище» ми розуміємо, зокрема, взаємозв'язок педагогічних факторів, що забезпечують розвиток особистості молодшого спеціаліста техника-електрика. В узагальненому вигляді освітнє середовище не лише надає інформацію, а і є активним стимулятором дій його суб'єктів у таких своїх видах, як:

- одна зі сторін процесу діяльності. Майбутній фахівець є при цьому учасником комунікаційного процесу з точки зору здатності представляти знання в тій формі, в якій знання може бути відчуженим, тобто у формі інформації;
- як форма комунікації між суб'єктами освітнього процесу;
- як суспільно-інформаційна інфраструктура [3].

На освітнє середовище як умову практичного втілення педагогічних моделей і технологій указували у своїх працях такі представники психологічної і педагогічної науки і практики, як Л. Вигоцький, О. Леонтєв, І. Бех, А. Гагарін, С. Дерябо, Т. Івошина, Л. Кондрашова, О. Коротнова, В. Лебедева, Н. Лейтес, В. Панов, Ю. Панюкова (Ю. Абрамова), В. Рубцов, В. Слободчиков, О. Сусакова, А. Троцько, В. Ясвін та ін. Автори стверджують, зокрема, що в сучасних умовах навчального закладу професійно-технічної освіти вкрай необхідно звертати увагу на такі аспекти своєї діяльності, як гнучкість освітнього середовища (відповідність змінам у соціально-економічному житті суспільства), прозорість (що забезпечує чіткі уявлення про подальшу професійну та соціальну самореалізацію особистості студента, перспективи його працевлаштування тощо) [5].

Освітнє середовище технічного коледжу в моделі формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у процесі фахової підготовки формується:

– викладачем, який визначає та наповнює конкретним змістом програми навчальних курсів, що викладаються, надає інформаційне забезпечення, вибір навчальної літератури, технології та методи викладання тощо;

– педагогічним (викладацьким) колективом коледжу в цілому спільно з іншими суб'єктами освітнього процесу. Йдеться про вироблення загальних вимог до студентів, збереження традицій коледжу, культуру взаємовідносин між сторонами освітнього процесу, в тому числі взаємовідносин економічного характеру;

– майбутніми фахівцями як суб'єктами власного життя, прагнення яких спрямовані на гармонійне поєднання власних інтересів та власної ініціативи з нормами і морально-етичними цінностями суспільства в цілому в умовах економічного плюралізму. Це дозволяє більш точно визначити кінцевий результат впливу освітнього середовища технічного коледжу, а також комплексних дій педагогічного колективу, спрямованих на формування в майбутніх фахівців електротехнічного профілю економічної культури [6].

Висновки. Таким чином, молодший спеціаліст стає реальним суб'єктом свого розвитку, а не залишається об'єктом педагогічного впливу. Зміст і технології процесу формування економічної культури молодших спеціалістів техніків-електриків у межах фахової підготовки є і засобом, і результатом комплексного розвитку особистості студента. Знання і компетенції економічного спрямування в даному контексті виконують роль засобу загального розвитку майбутніх фахівців. А вже у межах загального комплексного розвитку створюються оптимальні умови для розуміння та інтеріоризації економічної та громадсько-суспільної основи існування соціуму загалом. С одного боку, компетенції як складники економічної культури виступають як прикладний результат фахової підготовки – сформованої здатності успішно виконувати певні практичні задачі (це свого роду «натаскування», тренування в певних ситуаціях, які в науковому обігу прийнято вважати квазіпрофесійними). З іншого боку – це постійна трансляція вимог до формування сучасного спеціаліста, професіонала, здатного не лише розв'язувати, а й знаходити, створювати для себе нові професійні завдання і прийнятні засоби їх розв'язання, тобто вимоги до розвитку мотиваційно-потребнісної сторони діяльності.

Використана література:

1. Абалкин Л. И. Новый тип экономического мышления. Москва : Экономика, 1987. 191 с.
2. Леонтєв А. Н. Деятельность. Сознание. Личность: Избр. психол. произведения : в 2-х т. Москва : Педагогика, 1983. Т. 1. 291 с.
3. Москаленко В. Сучасні напрямки досліджень в економічній психології. *Соціальна психологія*. 2004. № 2 (4). С. 3–18.
4. Ничкало Н. Г. Концептуальні засади професійної підготовки сучасного фахівця. *Стан та перспектива професійної орієнтації, трудового і профільного навчання та професійної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів* : Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Бориспіль, 2002. С. 19–26.
5. Штофф В. А. Моделирование и философия. Москва : Наука, 1966. 304 с.
6. Ясвин В. А. Психологическое моделирование образовательных сред. *Психологический журнал*. 2000. Т. 21. № 4. С. 81.

References:

1. Abalkin, L. I. (1987). Novyi tip ekonomicheskogo myshleniia [A new type of economic thinking], p. 191 [in Ukrainian].
2. Leontev, A. N. (1983). Deyatel'nost. Soznanie. Lichnost. Izbr. psikh. proizvedeniia [Activity. Consciousness. Personality: Favorite psych. works in 2 volumes]. T. 1. *Pedagogica – Pedagogic*. P. 291 [in Ukrainian].
3. Moskalenko V. (2004). Suchasni napriamky doslidzhen v ekonomichnii psyhologii [Modern directions of research in economic psychology], 2, pp. 3–18 [in Ukrainian].
4. Nychkalo, N. G. (2002). Conceptualni zasady profesiianoi pidgotovky suchasnogo fahivciia [Conceptual principles of professional training of a modern specialist]. *Stan ta perspektiva profesiianoi orientacii, trudovogo i profil'nogo navchannia ta profesiianoi pidgotovky uchniv zagalnoosvitnih navchalnyh zakladiv* : Materialy Vseukrainskoi naukovo-practychnoi konferencii - Status and Perspective of Vocational Orientation, Labor and Profile Education and Vocational Training of Pupils of Comprehensive Educational Institutions: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Boryspil, p 19-26 [in Ukrainian].
5. Shtoff V. A. (1966). Modelirovanie i filosofiya [Modeling and philosophy], p. 304 [in Ukrainian].
6. Yasvin, V. A. (2000). Psihologicheskoe modelirovanie obrazovatelnyh sred [Psychological modeling of educational environments]. *Psyhologicheskyyi journal – Psychological journal*, 4, p. 81 [in Ukrainian].

Harhaun N. M. Formation of economic culture of younger specialists of electrical engineers in the professional training program in the college

The article is devoted to the topic of formation of economic culture of junior specialists of electrician technicians in the course of professional preparation in college. It should be noted that some disciplines are not able to independently provide for the formation of future specialists in economic culture. The process of shaping the economic culture of future junior specialists in the electrotechnical profile in the course of professional preparation is more substantially tied to the study of certain disciplines.

According to the humanistic paradigm of education, vocational training should be focused not on the object, but on the creation of conditions for the development of the individual as the subject of his own activity. A person-centered approach envisages this process as occurring in accordance with the needs of the student's personality with his or her self-actualization orientation in accordance with one's own interests and abilities. The personality should be socially active, creative, harmonious, responsible for their decisions and open to innovation. Therefore, in order to solve the problems of our research, a personally oriented model of organizational and methodological system of formation of junior specialists of electrician technicians of economic culture was developed in the process of professional training, which is an open, complex dynamic unity of interrelated and interacting components (purpose, task, methodological basis, pedagogical conditions, content, technologies, educational environment, criteria and levels of formation, result).

We set out to create a pedagogical model as a dynamic complex formation in the context of vocational training as a whole. The problem of the formation of economic culture of junior specialists in electrotechnical profile in the process of professional preparation is considered by us at the methodological, theoretical and organizational-methodical levels from the standpoint of modern pedagogical science with the disclosure of its theoretical and practical significance. The research is multidimensional, complex and interdisciplinary. Having a complex nature, this process combines pedagogical, psychological, social, economic and cultural components and can be presented as a complex pedagogical model.

Key words: economic culture, formation, pedagogical conditions, junior specialists of electrician technicians, innovative pedagogical technologies, training, model, professional training.

УДК 37 (477) (091) 18/195

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.16>

Герасименко А. С.

КОНЦЕПЦІЯ МОРАЛЬНОЇ АВТОНОМІЇ І. КАНТА В ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОМУ ДИСКУРСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Експліковано концепцію моральної автономії І. Канта в історико-культурному дискурсі педагогічної антропології. Доведено, що розвиток педагогічного знання відбувається шляхом засвоєння антропологічних ідей та поглядів, які, трансформуючись у предметному полі педагогіки, задають принципи і норми педагогічної діяльності. Саме тому сучасний «антропологічний ренесанс» та розширення його проблематики в новій освітній парадигмі вимагає переосмислення культурно-історичного досвіду педагогічної науки і передусім моральної антропології І. Канта.

Історико-культурний дискурс педагогічної антропології нині актуалізується кантівськими ідеями автономії моралі, самоцінності моральних принципів та потребою морального виховання, що постає головним педагогічним завданням, оскільки мораль фіксує ступінь особистісного розвитку, проявляючи глибинну сутність людини.

Обґрунтовано, що найвищим критерієм слідування моральному закону у І. Канта постає людська гідність, виявом якої є «моральний закон у мені», за допомогою якого мислитель вибудовує перспективу трансформації людської природи відповідно до ідеалу людяності, що уможливорюється шляхом виховання.

Доведено, що моральність у дискурсі кантівського педагогічного розмислу є основоположною формою виховного процесу, націленого на досягнення моральної чистоти людини, керованої моральними імперативами. Наскрізно проведено думку про те, що концепція моральної автономії І. Канта фіксує потребу досягнення моральної висоти людини та суспільства. У цьому плані особливої ваги набуває висловлена І. Кантом ідея про те, що суспільне життя є безперервним процесом морального вдосконалення людства.

Подальші перспективи дослідження пов'язані з тим, що кантівська антропологічна модель педагогіки здатна збагатити освітній простір новими пошуковими інтенціями і ствердити педагогічну антропологію в статусі методології освітнього процесу.

Ключові слова: моральність, автономія моралі, моральний закон, моральне виховання, гідність, педагогічна антропологія.

В умовах складних соціальних трансформацій та зміни пріоритетів в освітній політиці особливої актуальності набуває предметне поле педагогічної антропології, що нині набуває статусу фундаментальної педагогічної теорії. «Найбільш загальні фундаментальні засади функціонування і розвитку системи освіти» [19, с. 48], визнані предметом філософії освіти, постають відповідними антропологічним орієнтирам і соціальним запитам суспільства. Сучасне «антропологічне зрушення» (В. Андрущенко) та розширення його проблематики в новій освітній парадигмі вимагає переосмислення культурно-історичного досвіду педагогічної науки і передусім моральної антропології І. Канта, який на її основі вибудував власну педагогічну доктрину.

Проблемне поле педагогічної антропології нині есплікується у дослідженнях В. Андрущенка, Б. М. Бімбада, І. А. Бірич, М. Бойченка, Г. М. Коджаспірової, Я. Козьмука, Г. Новічкової, В. Онищенко, І. Передборської, В. Табачковського та інших. На думку В. Онищенко, педагогічна антропологія, обравши ракурс виховання-освіти-навчання, «тематизує психологічні, етичні, естетичні, герменевтичні й інші форми дослідження людини» [15, с. 49]. Прикметно, що в «Українському педагогічному словнику» С. Гончаренко інтерпретує освіту в статусі «духовного обличчя людини», яке складається під впливом моральних і духовних